

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN

Povinnosti pri ochrane prirodzeného druhového zloženia ekosystémov:

Od 1. januára 2014 je v platnosti novela zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, ktorou došlo aj k úpravám časti „Ochrana prirodzeného druhového zloženia ekosystémov“, vrátane povinností týkajúcich sa nepôvodných a invázných druhov rastlín (§ 7b zákona).

Na účely zákona o ochrane prírody a krajiny sa za **invázny druh** považuje **nepôvodný druh, ktorého introdukcia alebo samovoľné šírenie ohrozuje biologickú rozmanitosť** (§ 2 ods. 2 písm. r).

Nežiaducimi vlastnosťami invázných rastlín je, že sa samovoľne šíria a vytláčajú pôvodné druhy z ich prirodzených biotopov, čím znižujú biologickú rozmanitosť.

Cieľom prijatých legislatívnych opatrení v oblasti rozširovania nepôvodných a invázných druhov je ochrana prirodzeného druhového zloženia ekosystémov.

Táto ochrana zahŕňa reguláciu zámerného rozširovania nepôvodných druhov, sledovanie ich výskytu, veľkosti populácií, spôsobu ich šírenia, odstraňovanie nepôvodných druhov, ktoré sa samovoľne šíria a vytláčajú pôvodné druhy z ich prirodzených biotopov.

Mnohé nepôvodné a invázne druhy rastlín, ktoré sa k nám v minulosti dostali najmä z Ázie a Ameriky ako okrasné príp. medonosné rastliny, intenzívne zaberajú rozsiahle plochy v sídlach i vo voľnej krajine.

Invázne druhy rastlín zásadným spôsobom ovplyvňujú a menia pôvodné druhové zloženie vegetácie, spôsobujú ekonomické škody a niektoré predstavujú pre človeka zdravotné riziko (peľové alergie, kožné reakcie resp. popáleniny).

Okrem biologického znehodnocovania pozemkov, invázne druhy rastlín v mnohých prípadoch poškodzujú povrchy ciest a úžitkových plôch, vytvárajú nepriechodnosť korýt vodných tokov a pod. Pri rozsiahlom rozšírení invázných rastlín dochádza k navýšeniu nákladov na ich odstránenie, preto je efektívnejšie neodkladať ich odstraňovanie a riadiť sa pokynmi orgánov ochrany prírody.

Problémy spojené s rozširovaním nepôvodných druhov v našej prírode, si v posledných rokoch vyžiadali zakotvenie špecifických povinností priamo v zákone.

Vlastnosti invázy dŕuhov rastlín

- vysoká konkurenčná schopnosť (vitalita, odolnosť voči stresom, dlhé obdobie kvitnutia a tvorby plodov, formovanie dominantného porastu v štádiu semenáčikov, rýchly vegetatívny rast juvenilných a reprodukčne dospelých jedincov),
- schopnosť prežívať nepriaznivé obdobia (sucho, záplavy),
- schopnosť rásť aj na odlišných typoch stanovišť, ako je tomu na miestach ich prirodzeného výskytu,
- dobré reprodukčné vlastnosti (vegetatívne rozmnoŕovanie pomocou podzemkov, hl'úz; generatívne rozmnoŕovanie - tvorba veľkého množstva semien, vysoká klíčovosť semien, klíčiace semená nemajú zvlášťne nároky na prostredie),
- účinné mechanizmy rozširovania,
- absencia alebo obmedzená frekvencia/hustota domácich prirodzených nepriateľov (predátorov, parazitov, chorôb).

Ministerstvo životného prostredia SR vo vyhláške č. 24/2003 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny ustanovilo **zoznam invázy dŕuhov rastlín (príloha č. 2a)**, Novelou vyhlášky účinnou od **15.6.2014** bol zoznam rozšírený o 2 druhy bylín a 4 druhy drevín. Príloha č. 2a vyhlášky obsahuje najexpanzívnejšie invázne druhy rastlín a to nasledovné:

Bylinné druhy

▪ ambrózia palinolistá	▪ <i>Ambrosia artemisiifolia</i>
▪ glejovka americká	▪ <i>Asclepias syriaca</i>
▪ pohánkovec (krídlatka)	▪ <i>Fallopia</i> sp. (syn. <i>Reynoutria</i>)
▪ bolševník obrovský	▪ <i>Heracleum mantegazzianum</i>
▪ netýkavka žliazkatá	▪ <i>Impatiens glandulifera</i>
▪ zlatobyl' kanadská	▪ <i>Solidago canadensis</i>
▪ zlatobyl' obrovská	▪ <i>Solidago gigantea</i>

Dreviny

▪ pajaseň žliazkatý	▪ <i>Ailanthus altissima</i>
▪ beztvarec krovitý	▪ <i>Amorpha fruticosa</i>
▪ kustovnica cudzia	▪ <i>Lycium barbatum</i>
▪ javorovec jaseňolistý	▪ <i>Negundo aceroides</i>

Vyhláška č.24/2003 Z.z. rozdeľuje druhy uvedené v zozname podľa spôsobu ich rozmnožovania na:

- **vegetatívne** sa rozmnožujúce :
všetky druhy pohánkovca (*Fallopia* spp.),

- **generatívne** sa rozmnožujúce :
ambrózia palinolistá,
bolševník obrovský,
javorovec jaseňolistý

- **rozmnožujúce sa vegetatívne i generatívne:**
zlatobyľ kanadská,
zlatobyľ obrovská,
netýkavka žliazkatá,
glejovka americká,
beztvarec krovitý,
kustovnica cudzia
pajaseň žliazkatý

Vegetatívne rozmnožovanie - rozmnožovanie časťami rastlín
Generatívne rozmnožovanie - rozmnožovanie semenami

Podľa uvedeného rozdelenia, vyhláška v prílohe č.2a odporúča aj najvhodnejší spôsob odstraňovania invázných druhov rastlín (mechanický, chemický alebo ich kombináciu), postup prác pri odstraňovaní, ako aj najvhodnejšie obdobie pre ich vykonanie.

POVINNOSTI VYPLÝVAJÚCE ZO ZÁKONA Č. 543/2002 Z.z.

➡ Invázne druhy rastlín uvedené v prílohe č. 2a vyhlášky sa podľa § 7b ods. 2 zákona **zakazuje:**

- držať, pestovať, rozmnožovať,
- prepravovať, dovážať,
- obchodovať s nimi, ako aj s ich časťami alebo výrobkami z nich.

Tento zákaz platí pre každého. Znamená to napr., že je zakázané predávať a dovážať uvedené druhy rastlín, vrátane ich semien. Rovnako je zakázané tieto druhy pestovať, rozmnožovať aj v záhradách a záhradkárskejších osadách, parkoch a pod. Niektoré z týchto druhov stále patria k obľúbeným záhradným trvalkám.

➡ Podľa § 7b ods. 3 zákona o ochrane prírody a krajiny je **vlastník, správca alebo užívateľ pozemku je povinný:**

➡ **STARÁĽ SA O POZEMOK tak, aby sa zamedzilo ich opätovnému šíreniu**

a

➡ **na vlastné náklady ODSTRAŇOVAĽ invázne druhy rastlín zo svojho pozemku spôsobom, ktorý stanovuje vyhláška (príloha č. 2a),**

Spôsob odstraňovania invázných druhov stanovuje vyhláška MŽP č. 24/2003 Z.z. v prílohe č.2a). Ak ide o výskyt invázných druhov na lesných pozemkoch, pri odstraňovaní invázných druhov sa postupuje podľa „programu starostlivosti o lesy“ podľa zákona o lesoch č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Súhlas na výrub drevín (invázných druhov) sa navyžaduje podľa § 47 ods. 3 zákona.

POKUTY

Podľa § 90 ods. 1 písm. b) zákona o ochrane prírody a krajiny môže orgán ochrany prírody uložiť **podnikateľovi alebo právnickej osobe za porušenie § 7b ods. 2**, teda za **porušenie zákazu** držby, prepravy, dovozu, pestovania, rozmnožovania alebo obchodovania s inváznymi druhmi rastlín, s ich časťami, alebo výrobkami z nich, ktoré by mohli spôsobiť ich samovoľné rozšírenie, pokutu až do **9 958,17 Eur**.

Podľa § 90 ods. 1 písm. l) zákona o ochrane prírody a krajiny môže orgán ochrany prírody uložiť **podnikateľovi alebo právnickej osobe za porušenie § 7b ods. 3**, teda za to, že si **neplní povinnosť odstraňovať invázne druhy zo svojho pozemku** spôsobmi ustanoveným vo vyhláske a povinnosť starať sa o pozemok takým spôsobom, aby zamedzil opätovnému šíreniu invázných druhov rastlín, pokutu taktiež do **9 958,17 Eur**.

Podľa § 92 ods. 1 písm. d) a ods. 1 písm. n) zákona o ochrane prírody a krajiny, môže orgán ochrany prírody uložiť **fyzickej osobe** za priestupky s vyššie uvedenými skutkovými podstatami, pokarhanie alebo pokutu až do **3 319,39 Eur**.

Doplňujúce informácie o invázných rastlinách

Problematiku invazívnych druhov rastlín odborne spracovala a vydala formou farebných propagačných materiálov - Invázne druhy rastlín na Slovensku 1 až 6, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Centrum ochrany prírody a krajiny Banská Bystrica. Uvedené materiály (skladačky) v elektronickej podobe nájdete na: <http://www.sopsr.sk/publikacie/invazne/index.php?id=propagacne>

Ďalšími užitočnými zdrojmi informácií pri odstraňovaní invázných rastlín sú Usmernenie na odstraňovanie invázných druhov rastlín a Likvidácia biomasy z odstraňovania invázných druhov rastlín, autorov RNDr. A. Cvachovej, RNDr. E. Gojdičovej a K. Sujovej:

<http://www.sopsr.sk/publikacie/invazne/index.php?id=prirucky&sec=odstranovanieidr>

<http://www.sopsr.sk/publikacie/invazne/index.php?id=prirucky&sec=biomasa>

V uvedených materiáloch je okrem vyobrazenia invázných druhov rastlín rozšírených na našom území, aj ich presný opis, súčasný stav výskytu, podrobné postupy odstraňovania, ako i špecifikácia environmentálnych, zdravotných a ekonomických dôsledkov ich šírenia.

